

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв
Кафедра інструментально-виконавської майстерності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
« 09 » 09 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЧИТАННЯ ОРКЕСТРОВИХ ПАРТИТУР ТА ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

для студентів

спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
освітнього рівня: перший (бакалаврський)
освітньої програми 025.00.04 «Інструментальне виконавство
(оркестрові струнні, народні, духові та ударні інструменти)»

Київ – 2021

Розробники: Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності; Малахова Маргарита Олександрівна, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності.

Викладач:

Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності; Малахова Маргарита Олександрівна, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності; Погорецький Юрій Юрійович, викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності

Протокол № 2 від «09» вересня 2021 року

Завідувач кафедри _____ Катерина ЗАВАЛКО
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми (керівником проектної групи) 025.00.04 «Інструментальне виконавство (оркестрові струнні, народні, духові та ударні інструменти)»

«09» вересня 2021 року

Гарант освітньо-професійної 025.00.04 «Інструментальне виконавство (оркестрові струнні, народні, духові та ударні інструменти)»

(керівник проектної групи) _____ Віктор СПОДАРЕНКО
(підпис)

Робочу програму перевірено

«___» _____ 2021 року

Заступник директора

з науково-методичної та навчальної роботи _____ Алла ТАРАННИК
(підпис)

Пролонговано:

На 2021/2022 н.р. _____ (_____), «09» вересня 2021 р., протокол № 2
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ (_____), «___»__20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ (_____), «___»__20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ (_____), «___»__20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Вид дисципліни	Нормативна
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська
Загальний обсяг кредитів/ годин	4/120
Курс	4
Семестр	7
Кількість змістових модулів за розподілом:	
Обсяг кредитів	1
Обсяг годин, у тому числі:	30
Аудиторні	9
Модульний контроль	2
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	19
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Читання оркестрових партитур та інструментування» є невід'ємною складовою підготовки студентів першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності «Музичне мистецтво». Навчальний курс дисципліни складається з двох змістових частин. Перша, присвячена вивченню загальних відомостей про оркестр, специфіки читання оркестрової партитури та розглядає типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма та функції музичної тканини в оркестровій партитурі. Інша, присвячена характеристиці музичних інструментів, що спрямовано на отримання практичних знань, умінь та навичок для написання музики різних інструментальних складів – струнно-смичкових, дерев'яних, мідних духових та ударних інструментів, узагальнено розглядається група народних інструментів. Таким чином, зміст робочої навчальної програми спрямований оволодіння студентами практичних навичок інструментування музики для різних інструментальних складів – від струнного до малого симфонічного оркестру.

З огляду на інтеграційну складову дисципліни, **мета навчального курсу** – формування у студентів готовності до інструментування елементарних музичних композицій для різних інструментальних складів – від струнного до малого симфонічного оркестру з усвідомленням специфіки кожного музичного інструмента.

Завдання навчального курсу:

- ознайомлення студентів із загальними відомостями історії музичних інструментів;

- отримання практичних навичок читання оркестрової партитури;
- засвоєння студентами базових знань щодо технічних характеристик, принципів звуковідтворення та діапазону музичних інструментів;
- закріплення елементарних знань щодо нотації та звучання транспонуючих інструментів симфонічного оркестру;
- ознайомлення з основними видами оркестрової фактури, принципами функційного звучання оркестрових груп;
- отримання практичних навичок з оркестрування фактурно-простих музичних композицій;
- виховання комплексу компетентностей студента:

Програмні компетентності		
Інтегральна компетентність		Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
	ЗК-4	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
	ЗК-5	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК-6	Навички міжособистісної взаємодії.
	ЗК-7	Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК-8	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-9	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-11	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
	ЗК-16	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові)	СК-1	Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.

компетентності (СК)	СК-2	Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності.
	СК-3	Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
	СК-4	Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
	СК-5	Здатність використовувати знання про сновні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
	СК-6	Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
	СК-7	Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
	СК-9	Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
	СК-10	Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
	СК-11	Здатність оперувати професійною термінологією.
	СК-12	Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
	СК-13	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків
	СК-14	Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.
	СК-17	Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
СК-18	Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.	

3. Програмні результати навчання

РН-1	Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом на належному фаховому рівні під час виконавської діяльності.
РН-2	Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри, репетиційної роботи та концертних виступів.
РН-3	Демонструвати різні методики удосконалення виконавської діяльності

РН-4	Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
РН-5	Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.
ПР-8	Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.
РН-10	Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом.
РН-11	Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській, менеджерській практичній діяльності.
РН-12	Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

– **знати:**

- історичні закономірності розвитку оркестрового виконавства;
- специфіку читання оркестрової партитури, особливості її редуції та ампліфікації;
- типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма;
- функції музичної тканини в оркестровій партитурі;
- конструктивні та виражальні можливості музичних інструментів;

– **вміти:**

- здійснювати читання оркестрової партитури за фортепіано;
- аналізувати оркестрову фактуру та визначати функції музичної тканини та оркестрових груп інструментів;
- орієнтуватись в нотації та звучанні транспонуючих інструментів симфонічного оркестру;
- інструментувати музику для різних інструментальних складів.

Міждисциплінарний взаємозв'язок. Засвоєння навчального курсу «Читання оркестрових партитур та інструментування» передбачає інтеграцію знань, умінь і навичок із таких фахових дисциплін: «Диригування (хорове/оркестрове)», «Оркестровий клас».

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт	
		Аудиторна:	
		Лабораторні, Індивідуальні	Самостійна
7 семестр			
Змістовий модуль 1. Партитури творів для різних інструментальних ансамблів. Аналіз оркестрової фактури			
Тема 1. Малий симфонічний оркестр	6	2	4
Тема 2. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування	6	2	4
Модульний контроль	1		
Разом	13	4	8
Змістовий модуль 2 Конструктивні особливості та виражальні можливості інструментів оркестрових груп, специфіка інструментування			
Тема 1. Великий симфонічний оркестр. Загальна характеристика та інструментальні групи.	6	2	4
Тема 2. Повна мідна духова група великого симфонічного оркестру	6	2	4
Тема 3. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування	4	1	3
Модульний контроль	1		
Разом	17	5	11
Усього	30	9	19

5. Програма навчальної дисципліни «Читання оркестрових партитур та інструментування»

Змістовий модуль 1 (4 курс, 7 семестр)

Загальна характеристика та аналіз оркестрової фактури малого симфонічного оркестру

Тема 1. Малий симфонічний оркестр

Історія виникнення малого симфонічного оркестру. Інструментальний склад малого симфонічного оркестру. Особливості динамічного співвідношення оркестрових груп інструментів. Визначення функційного значення інструментальних груп в симфонічній партитурі. Прийоми оркестрового *crescendo* і *diminuendo*. Загальні проблеми інструментування музичних творів: оркестрова ритміка та функції музичних інструментів.

Тема 2. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування.

Особливості аналізу оркестрової партитури. Читання партитури та аналіз інструментування для малого симфонічного оркестру. Ансамблеві властивості: дерев'яних духових інструментів, валторн і труб в малому симфонічному оркестрі. Оркестрування мелодії, акордів, ритмо-гармонічний фон та акомпанемент.

Змістовий модуль 2 (4 курс, 7 семестр)

Специфіка інструментування творів та виражальні можливості великого симфонічного оркестру

Тема 1. Великий симфонічний оркестр.

Загальна характеристика та інструментальні групи. Партитура великого симфонічного оркестру. Оркестри подвійного, потрійного та четверного складів: виражальні можливості та партитурні схеми.

Тема 2. Повна мідна духова група великого симфонічного оркестру

Роль і значення мідної духової групи у великому симфонічному оркестрі. Тромбон, туба: загальні відомості про інструменти та виражальні можливості. Ансамблеві властивості мідних духових інструментів.

Тема 3. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування

Читання партитури та аналіз інструментування для великого симфонічного оркестру.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лабораторних занять	1	2	2	3	3
Індивідуальні заняття (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	2	20	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	3	15
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом		-	57	-	73
Максимальна кількість балів:	130				

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№	Зміст завдання	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1			
Оркестрова партитура: способи її читання та аналіз оркестрової фактури			
1.	Інструментування завдання (або епізоду твору) на малий симфонічний оркестр.	На лабораторному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності, представлення виконаної роботи)	5 балів
2.	Аналіз та читання оркестрової партитури для малого симфонічного оркестру.		5 балів
Разом			10 балів
Змістовий модуль 2			
Конструктивні особливості та виражальні можливості інструментів оркестрових груп, специфіка інструментування			
1.	Інструментування завдання (або епізоду твору) на великий симфонічний оркестр.	На лабораторному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності, представлення виконаної роботи)	5 балів
2.	Інструментування завдання (або епізоду твору) на великий симфонічний оркестр.		5 балів
3.	Аналіз та читання оркестрової партитури для великого симфонічного оркестру.		5 балів
Разом		15 балів	

Критерії оцінювання самостійної роботи		Бали
Своєчасність виконання завдання	1	5
Повний обсяг виконання	1	
Якість виконання	1	
Креативний підхід	1	
Ініціативність	1	

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

№	Модульна контрольна робота 1	Бали
1.	Письмове завдання. Історія виникнення малого симфонічного оркестру. Функційне значення інструментальних груп в симфонічній партитурі. Особливості аналізу оркестрової партитури. Специфіка інструментування творів для малого симфонічного оркестру.	5
2.	Аналіз оркестрової партитури з визначенням типів фактури, функційного значення оркестрових груп та особливістю редукції партитури для її читання.	10
3.	Читання оркестрової партитури, транспонуючих інструментів.	10
Максимальна кількість балів		25
№	Модульна контрольна робота 2	Бали
1.	Читання оркестрової партитури великого симфонічного оркестру.	5
2.	Інструментування епізоду музичного твору (частини) для великого симфонічного оркестру.	20
Максимальна кількість балів		25
Усього за семестр		50

Дистанційна складова: використання ЕНК, файлообмінників та хмарних технологій для обміну матеріалами з дисципліни (Google Drive), використання занять у Hangouts Meet та Zoom.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критерій оцінювання навчальних досягнень	Кількість балів		
	МКР 1–2	МКР 1	МКР 2
	Номер завдання МКР		
	Завдання 1	Завдання 2 – 3	Завдання 2
Відмінне володіння теоретичними й методичними знаннями з курсу. Студент успішно демонструє знання навчального матеріалу в основному обсязі: виявляє знання щодо визначення видів і типів інструментального складу оркестрів, може визначити функційне значення оркестрових груп в симфонічній партитурі, відмінно орієнтується в системі ключів та читанні транспонуючих інструментів. Читання оркестрової партитури характеризується умінням здійснювати відповідну редукцію та ампліфікацію клавіру оркестрової партитури. Студент виявляє ґрунтовні знання будови та виражальних характеристик музичних інструментів симфонічного оркестру. В процесі інструментування музичного твору студент володіє відмінним умінням рівномірного розподілу динамічного та звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітектоніки та драматургії музичного твору зважаючи на функції музичної тканини в оркестровій партитурі.	5	9 – 10	17 – 20

<p>Студент вільно володіє навчальним матеріалом дисципліни: виявляє знання навчального матеріалу, із незначними неточностями може визначити функційне значення оркестрових груп в симфонічній партитурі, орієнтується в системі ключів та читанні транспонуючих інструментів. Читання оркестрової партитури характеризується умінням здійснювати відповідну редукцію та ампліфікацію клавiру оркестрової партитури. Виявляє базові знання будови та виражальних характеристик музичних інструментів симфонічного оркестру. В процесі інструментування музичного твору студент володіє умінням рівномірного розподілу динамічного та звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітектоніки та драматургії музичного твору зважаючи на функції музичної тканини в оркестровій партитурі.</p>	4	7 – 8	13 – 16
<p>Відповідь студента виявляє основні положення навчального матеріалу з недостатньо сформованим понятійно-категоріальний апаратом, що проявляється в неточностях і недостатній обґрунтованості виражальних можливостей музичних інструментів, їхнього звукового діапазону у вз'ємозв'язку з виражальними характеристиками. В процесі читання оркестрової партитури студент здійснює помилки в здійсненні редукції та ампліфікацію клавiру оркестрової партитури. В процесі інструментування музичного твору студент допускає помилки в розподілі динамічного та звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітектоніки та драматургії музичного твору, не може визначити функції музичної тканини в оркестровій партитурі.</p>	3	5 – 6	9 – 12
<p>Відповідь студента характеризується репродуктивним відтворенням теоретичного матеріалу зі значною кількістю недоліків, з помилками і неточностями, які проявляються у визначенні основних понять теорії інструментознавства та інструментовки, що характеризується значними помилками в читанні оркестрової партитури, транспонуючи інструментів. В процесі читання оркестрової партитури студент здійснює значну кількість помилок та неточностей в здійсненні редукції та ампліфікацію клавiру оркестрової партитури. Інструментування твору характеризується невмінням визначити функції музичної тканини та оркестрових груп, що виражається в некоректному записі музичних тем у відповідності до тембрів, динамічних та виражальних можливостей інструментів.</p>	2	3 – 4	5 – 8
<p>Відповідь характеризується неосмисленим відтворенням основних підходів до читання оркестрової партитури, що проявляється як у практичному завданні гри за фортепіано так і в аналізі нотного тексту партитури,</p>	1	1 – 2	1 – 4

<p>читанні транспонуючи інструментів. Студент не вміє спрощувати оркестрову партитуру симфонічного оркестру для її читання на фортепіано; здійснення ампліфікації оркестрової партитури відзначається недостатньою теоретичною і практичною підготовкою. В інструментуванні музичного твору допускає велику кількість помилок пов'язаних з елементарним записом транспонуючи інструментів, що зумовлює некоректний запис музичних тем. Відповідь задовільняє мінімально необхідний рівень засвоєння навчального матеріалу.</p>			
--	--	--	--

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 -100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни «Читання оркестрових партитур та інструментування»

Разом за 4 курс – 30 год. : лабораторних – 9 год.; самостійна робота – 19 год., модульний контроль – 2 год.

Модулі	Змістовий модуль 1 (7 семестр)		Змістовий модуль 2 (7 семестр)		
Назва модуля	Загальна характеристика та аналіз оркестрової фактури малого симфонічного оркестру		Специфіка інструментування творів та виражальні можливості великого симфонічного оркестру		
Кількість балів за модуль	57 балів		73 балів		
Заняття	1	2	1	2	3
Лекційні					
Семінари					
Практичні					
Лабораторні	1	1	1	1	1
Назва навчального модуля (лабораторне заняття)	Тема 1. Малий симфонічний оркестр (1 бал – відвідування лаб. заняття, 10 – за роботу під час лаб. занять) 11 балів	Тема 2. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування (1 бал – відвідування лаб. заняття, 10 – за роботу під час лаб. занять) 11 балів	Тема 1. Великий симфонічний оркестр. Загальна характеристика та інструментальні групи (1 бал – відвідування лаб. заняття, 10 – за роботу під час лаб. занять) 11 балів	Тема 2. Повна мідна духова група великого симфонічного оркестру (1 бал – відвідування лаб. заняття, 10 – за роботу під час лаб. занять) 11 балів	Тема 3. Аналіз оркестровки та проблеми інструментування (1 бал – відвідування лаб. заняття, 10 – за роботу під час лаб. занять) 11 балів
Самостійна робота: кількість балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю та кількість балів	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)		
Всього без урахування коефіцієнту – 130					

8. Рекомендовані джерела

Основана (базова)

1. Агафонников Н. Н. Симфоническая партитура / Н. Н. Агафонников. – Л. : Музыка, 1981. – 2-е изд. – 196 с.
2. Банщиков Г. Законы функциональной інструментовки / Г. Банщиков. – СПб. : Композитор, 1999. – 240 с.
3. Завадинский Д.Е. Курс чтения симфонических партитур / Д.Е.Завадинский. – К. : Музична Україна, 1983. – 86 с.
4. Зряковский Н. Общий курс инструментоведения / Н. Зряковский. – М. : Музыка, 1976. – 479 с.
5. Пистон У. Оркестровка / У. Пистон : [перев. с англ. К. Иванова]. – М. : Сов. композитор, 1990. – 464 с.

Додаткова

1. Андреева О. Ударні інструменти сучасного симфонічного оркестру / О. Андреева. – К. : Музична Україна, 1985. – 72 с.
2. Блюм Д. Краткий курс инструментоведения / Д. Блюм. – М. : Музгиз, 1947. – 100 с.
3. Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментовке и оркестровке / Г. Берлиоз : [перевод С. Горчакова]. – М. : Музыка, 1972. – т. 1. – 307 с.
4. Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментовке и оркестровке / Г. Берлиоз : [перевод С. Горчакова]. – М. : Музыка, 1972. – т. 2. – 307 с.
5. Карс А. История оркестровки / А. Карс. – М. : Музыка, 1989. – 304 с.
6. Клебанов Д. Искусство інструментовки / Д. Клебанов. – К. : Музична Україна, 1972. – 219 с.
7. Кузнецов Л. А. Акустика музыкальных инструментов / Л. А. Кузнецов. – М. : Легпромбытиздат, 1989. – 368 с.
8. Мальтер Л. И. Таблицы по инструментоведению / Л. И. Мальтер. – М. : Музыка, 1965. – 97 с.
9. Фортунатов Ю. А. Лекции по истории оркестрових стилей. Воспоминания о Ю. А. Фортунатове / Сост., рас шифровка текста лекции, примеч. Е. И. Гординой. Ред. Е. И. Гордина, О. В. Лосева. – М. : Московская государственная консерватория шимени П. И. Чайковского, 2004. – 384 с.
10. Хащеватська С. С. Інструментознавство / С. С. Хащеватська. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 256 с.
11. Чулаки М. Инструменты симфонического оркестра / М. Чулаки. – М. : Музыка, 1972. – 176 с.
12. Adler S. The Study of Orchestration/ S. Adler. – New York – London : W.W.Norton & Company, 1989. – 2-d edition. – 640 p.